

CUPRINS

INTRODUCERE	7
CAPITOLUL I	
DEFINIȚII ȘI EXPLICAȚII TERMINOLOGICE	11
1. ETIC, MORAL ȘI ESTETIC	11
2. LITERATURA ȘI ROLUL EI ÎN VIAȚA OMULUI (ELEVULUI) ACTUAL	37
CAPITOLUL II	
VALORI CREATIVE, ETICE ȘI ESTETICE ALE LITERATURII ROMÂNE – APLICAREA FUNȚIONALITĂȚII ETICULUI	57
1. NIVELURI ÎN APRECIEREA BELETRISTICII	57
2. PROZA.....	65
3. POEZIA	76
4. DRAMATURGIA.....	83
CAPITOLUL III	
MICROCERCETARE. RECEPTAREA DIMENSIUNILOR ETICE ALE TEXTELOR LITERARE	91
1. CONSIDERAȚII PRELIMINARE	91
2. TEHNICI ȘI METODE EFICIENTE DE ABORDARE A LITERATURII ÎN ÎNVĂȚĂMÂNTUL LICEAL	109
3. ROLUL ACTIVITĂȚILOR EXTRACURRICULARE ȘI AL ARTELOR ÎN STIMULAREA CREATIVITĂȚII ELEVILOR	142
CONCLUZII	155
ANEXE	159
BIBLIOGRAFIE	169

INTRODUCERE

Am ales această temă de cercetare pentru lucrarea științifică prezentă cu scopul de a găsi, pe cât se poate, răspunsuri-soluție la întrebări nelămurite puse cândva. Desigur, la întrebările-problemă stăruitoare mereu căutăm rezolvări, unele intuitive, altele bazate pe experiența noastră sau pe a colegilor de breaslă, iar altele având ca suport cercetări ale specialiștilor din aria psihologiei, pedagogiei, didacticii, eticii și sociologiei. Cu prilejul realizării lucrării noastre intitulate *Textul literar. Strategii și metode eficiente de consolidare a valorilor etice în școală*, am găsit cel mai nimerit moment să ne angajăm serios, cu toate capacitățile disponibile, pentru a afla ce poate fi schimbat în bine sau în mai bine la orele de limba și literatura română, astfel încât elevul, beneficiarul efortului susținut de către întreg sistemul de învățământ, să fie pe deplin câștigat, pentru ca mai apoi societatea să progreseze datorită lui.

Din păcate, de zeci de ani deja se tot vorbește în învățământul românesc despre nevoia de reformă, dar rezultatele întârzie să apară. S-au modificat o serie de documente școlare, manuale (alternative), metode, tehnici și mijloace de învățământ, dar nu s-au obținut încă reușitele așteptate. În general, roadele învățaturii elevilor sunt, an de an, din ce în ce mai slabe, societatea intrând în derivă, într-o cădere vizibilă în ceea ce privește pregătirea profesională și relațiile dintre oameni. Considerăm că cei care s-au gândit până acum la proiecte de reformă, fie creații personale, fie preluări din țările apusene, au nesocotit ce era esențial, omul în dimensiunea sa etică, morală. S-a urmărit aproape obositor atingerea de către elevi a unor competențe științifice măsurabile, cuantificabile, dar foarte puțin sau deloc creșterea morală, aspect deosebit de important, care este mai greu de

măsurat și de notat la vreun examen. De aceea credem că este esențial acum să ne îndreptăm atenția stăruitor asupra felului cum putem preda disciplina Limba și literatura română astfel încât elevul să dobândească atât competențele necesare promovării examenelor, cât și creșterea morală în egală măsură, condiție obligatorie pentru reușita la provocatoarele și fundamentalele examene ale vieții.

Cineva spunea că puterea unui om constă în bunătate. Altcineva opina că minți luminate avem, dar caracterele ne lipsesc. Am ajuns acum să avem specialiști, oameni competenți în diferite domenii de activitate, dar care nu văd în omul de lângă ei semenul, că celălalt are o aceeași origine și că este chip al lui Dumnezeu. Trăim realitatea tristă pe care o exprimă cuvintele lui François Rabelais: „Știința fără conștiință este ruina sufletului.” Se impune să insistăm ca dascăli și asupra creșterii acestei dimensiuni spirituale, pentru că altfel „... dacă educația se pierde în școală, școala devine primejdioasă pentru oameni și popoare, fiindcă omul școlit și lipsit de caracter este mult mai primejdios pentru sine și pentru ceilalți decât omul neșcolit și lipsit de caracter. Acesta este lipsit de caracter din slăbiciune, cel dintâi din convingere.”¹

În anii de profesorat am constatat că elevii au o mare receptivitate față de ce este nou, mai exact față de abordările într-o manieră interesantă a operelor literare. Noul nu se referă doar la metodele sau mijloacele de învățare utilizate, ci și la limbaj și la felul cum e focalizată atenția asupra diferitelor elemente ce implică judecăți morale, etice, înțelegerea relațiilor de cauzalitate etc. Dacă elevului, pe lângă clarificările necesare oferite în legătură cu structura operei și elementele de teorie literară, i se orientează atenția și asupra

¹ Sfântul Nicolae Velimirovici *apud* Sergiu Ciocârlan, *Literatura în Lumina Ortodoxiei. Tipărită cu binecuvântarea Înaltpreasfințitului Părinte Andrei Arhiepiscop al Vadului, Feleacului și Clujului, Mitropolit al Clujului, Maramureșului și Sălajului. Cuvânt înainte de Costion Nicolescu*, Cluj-Napoca București, Editura Renașterea Editura Areopag, 2014, p. 85.

implicațiilor de ordin etic din cadrul acțiunii / poveștii, atunci el va fi capabil ca mai devreme sau mai târziu să-și însușească în mod corect aceste două categorii: binele și răul. Astfel, studiul literaturii la clasele de liceu poate contribui în mod real la modelarea caracterului elevilor, la formarea lor ca oameni buni, și nu doar ca simpli cunoscători în teorie a unor elemente de literatură, bune de altfel.

În Capitolul I dorim să prezentăm semnificațiile termenilor „etic”, „moral” și „estetic”. Vom exemplifica, din opere literare, aspecte care țin de spiritualitate, dar și care ating dimensiunea estetică. Pe lângă cultivarea la elevi a gustului pentru frumosul artistic, avem în vedere și sădirea în conștiința lor a principiului binelui. Tot în această parte de început a lucrării noastre vom încerca să dovedim, folosindu-ne de argumentele specialiștilor, că literatura bună, valoroasă, are un rol formativ extraordinar. Literatura, dacă vom reuși ca dascăli să-i convingem pe elevi de acest lucru, are capacitatea deosebită de a rafina mintea, emoțiile și partea spirituală a ființei umane, îmbogățind în mod incontestabil viața.

Capitolul II va fi dedicat analizei diferitelor creații literare aparținând celor trei genuri: epic, liric și dramatic. Vom evidenția valorile creative și etice ale câtorva scrieri reprezentative. Cu ajutorul sistematizărilor și a analizelor pertinente ale lui Emil Alexandrescu vor fi trecute în revistă cele mai importante criterii în funcție de care, atunci când citim o operă literară, putem să-i evaluăm corect valoarea estetică și cea educativă.

În ultima parte a lucrării noastre, Capitolul III, ne vom ocupa cu prezentarea diferitelor tehnici și metode moderne de predare-învățare care pot fi cu succes aplicate la orele de limba și literatura română astfel încât dimensiunea etică a textului literar studiat să fie într-un mod eficient și plăcut receptată de către elevi. Recomandăm utilizarea acelor metode didactice care cultivă gândirea critică și îl implică activ pe elev în timpul lecțiilor de literatură, pentru ca să fie pe deplin exploatate orele alocate activităților la clasă.

Am fost foarte atenți la ce propun unii specialiști în educație din lumea occidentală, fiind interesați de soluțiile pe care aceștia le-au găsit spre a rezolva probleme cu care se confruntă și elevii români. Descoperirile din Psihologie, Pedagogie, Didactică și Etică ale autorilor de specialitate americani ne-au inspirat, stimulându-ne să dorim a le utiliza și la noi, integrându-le sistemului românesc de învățământ.

Activitățile extracurriculare și artele pot contribui hotărâtor în a dezvolta la tinerii noștri școlari creativitatea, o calitate esențială pe care societatea viitorului o va pretinde din ce în ce mai mult de la cei cărora li se oferă șansa să schimbe lumea în care trăiesc.

Suntem încrezători că rezultatele izvorâte din efortul depus în realizarea acestei lucrări de cercetare pot avea o mare utilitate, și anume să trezească interesul pentru a găsi mereu soluții la probleme, să ofere alternative, în definitiv să contribuie la schimbarea într-un mod constructiv a modului în care vedem elevul, școala, societatea și viața.

CAPITOLUL I

DEFINIȚII ȘI EXPLICAȚII TERMINOLOGICE

1. ETIC, MORAL ȘI ESTETIC

*„Nu vreau să mă convingi prin vorbe,
ci prin fapte. Urăsc învățătura
care este contrară vieții.”*
(Sfântul Grigorie Teologul)

Astăzi, în societatea românească există trei tipuri de mentalități:
1. cea care e încă ancorată în „etica” doctrinei socialiste sau comuniste, cuprinzându-i pe destui nostalgici; 2. cea care este reprezentată de oamenii care gândesc, au idealuri și lucrează în ritmul rapid cerut de lumea globalizată, postmodernă, a comunicării generalizate și a noilor tehnologii; 3. în sfârșit, cea creștină, a celor care încearcă să-și ghideze viața, în variatele manifestări ale sale, potrivit învățăturii evanghelice.

Am făcut încă de la început această clasificare pentru că ea ne ajută să înțelegem mai bine contextul în care funcționează învățământul, școala din România.

Nu de puține ori, discutând cu colegii profesori cu mai mulți ani de experiență, am putut auzi aprecieri în legătură cu felul cum erau elevii „pe vremuri”, adică înainte de anul 1989. „Înainte” elevii erau mai disciplinați, mai cuminți, învățau mai bine. „Acum” este jale, pare că lumea a înnebunit și e din ce în ce mai greu ca dascăl să-ți poți împlini menirea, aceea de a educa și a instrui noile generații. Trebuie spus că ne referim la elevii din prezent care studiază la

grupuri școlare și licee tehnologice. Nu avem experiență didactică la catedra colegiilor naționale și a liceelor teoretice. Probabil că sunt două categorii de școli și de elevi în legătură cu care nu ne putem exprima aceleași puncte de vedere.

Ni se pare că dintre colegii cu experiență didactică îndelungată, nu mulți sunt aceia care au încercat să-și explice de ce sunt elevii de acum astfel, prin ce diferă timpurile pe care le trăim noi astăzi de perioada comunistă. Fără cunoașterea cât de cât clară a parametrilor noii lumi în care trăim, putem cădea foarte ușor în aprecieri eronate, ca de pildă să spunem că din cauză că elevii de astăzi sunt dezinteresați, agitați și nepoliticoși, învățământul și lumea de dinainte de Decembrie 1989 au fost ideale, fără cusur.

Doar buna cunoaștere a lumii în care trăim ne poate oferi premisele pentru o schimbare a ceea ce nu funcționează bine, dacă dorim să avem elevi mai buni și mai competenți, cetățeni mai responsabili și mai solidari.

Pe scurt, vom încerca să prezentăm în continuare câteva caracteristici ale lumii postmoderne în care trăim (fie că ne place, fie că nu). Lumea postmodernă nu acceptă autorități absolute, totul este relativ, măsura tuturor lucrurilor o poate da individul, indiferent de ce cred unii și alții. Se poate crede că răul e un alt fel de „bine”, considerându-se că e un „drept al omului” (*sic!*). George Bădărău descrie postmodernismul astfel: „...creația postmodernă presupune <<lichidarea>> umanismului tradițional (cultul Rațiunii, teoria Cogitului transcendental) și aspiră spre un *nou umanism* adecvat stadiului actual postindustrial, care deschide perspectiva unei contopiri a omului cu viața, presupunând o morală a <<bucuriei de a trăi>>.”², „În postmodernism, *ierarhia* este înlocuită de *heterarhie*: e un univers lipsit de centru, cu structură autoreflexivă, în care ființa nu mai este

² George Bădărău, *Postmodernismul românesc*, Iași, Editura Institutul European, 2007, p. 6.